

A FELVIDÉKI DEPORTÁLÁSOK ÁLDOZATAINAK ÉS LESZÁRMAZOTTAIKNAK SZÖVETSÉGE ÚJ MEGHALLGATÁST KEZDEMÉNYEZETT BRÜSSZELBEN

Süket fülekre talál a magyarok kárpótlása

Negyedik nyilvános köz-meghallgatásra került sor a második világháborút követően a Csehszlovákia deportált felvidékiek ügyében az Európai Parlamentben. A húsz éve folyó szélmalomharcban a magyarok erkölcsi és anyagi kárpótlást követelnek.

→ ERDÉLYI NAPLÓ-ÖSSZEÁLLÍTÁS

A Európai Bizottság és az Európai Parlament idén szeptemberben határozatban ítélte el a rabszolgamunka minden formáját, és betiltotta az ebből származó gyártmányok forgalmazását az Európai Unió területén. Az erkölcsi indíttatású politikai döntés egy régóta követelt rendszabály, amely a parttalan világkereskedelem szemethunyó magatartását számolja fel. Az unió magatartása e kérdésben példaértékű, viszont ami a múltbeli kényszermunka áldozatainak jogos elvárását, a kárpótlást illeti, az a politikai döntéshozók érzéketlenségébe ütközik. Kírívó példája ennek az 1946-1947 telén csehszlovák kényszermunkára hurcolt felvidéki magyarok ügye. A kényszermunka áldozatainak szervezete húsz éve követeli a szlovák és cseh kormányoktól a kárpótlásukat és megkövetését.

A Deportálások Áldozatainak és Leszármazottaiinak Szövetsége (DÁLESZ) még az EU-s csatlakozási folyamat keretében fogalmazta meg kártérítési igényét, amelyet azóta sem hajlandók az érintett országok kormányai teljesíteni. Ennek alapján fordult a DÁLESZ 2002-ben az akkori szlovák kormányhoz, amelynek miniszterelnök-helyettese a felvidéki magyar Csáky Pál volt húsz magyar képviselővel a szlovák törvényhozásban. Tekintettel a csatlakozási tárgyalásokra mintegy ezerötszázán a kényszermunka áldozatai közül személyes levélben keresték meg Romano Prodit, az Európai Bizottság elnökét, akinek nevében Günther Verheugen bővítési biztos válaszolt kitérve az állásfoglalás elől. Arra hivatkozott, hogy a deportálások az unió megalakulása előtt történtek.

Az EP katalán és más kisebbségi képviselői felkarolták az áldozatok jogos követelését, és számos beadványban, felszólalásban álltak ki a felvidéki magyarok mellett. A deportáltak ügyében az első nyilvános közmeghallgatásra 2006-ban került sor Strasbourgen a katalán Bernat Joan i Marí EP-képviselő által, amelynek magyar résztvevője Schöpflin György kollégája volt. Idén november 16-án került sor a negyedik meghallgatásra, mindeniknek katalán képviselő volt a házigazdája.

Cáfolták a szlovák álláspontot
A meghallgatás előzményeit a házigazda, Jordi Solé ismertette. Elmondása szerint az eseményre

a DÁLESZ elnökének, Krivánsky Miklósnak a megkeresésére kerül sor, mivel a szervezet húsz éve küzd elkötelezetten egy több évtizedes igazságtalanság ellen, amely a második világháborút követően sokezer magyar családot sújtott. Véleménye szerint a Benes-dekrétumok következményei, a deportálások, a kényszermunka, a szörnyű „kollektív bűnösség” elvére alapultak, ami ellentétes az emberi jogok demokratikus szemléletével. A megbékélés és a jószomszédi viszony nagyon fontos, de szerinte „lehetséges jó kapcsolatokat építeni úgyis, hogy jótesszük a múlt hibáit és igazságtalanságait”. Beszédében ismertette a dekrétumok körül kialakult vitát az Európai Parlamentben és az Európai Bizottságban visszautasítva azt az álláspontot, amely szerint „a Benes-dekrétumok történelmi cselekmények, amelyeket a volt Csehszlovákia hatóságai hajtottak végre az EU-hoz való csatlakozás előtt.” Jordi Solé szerint dacára Szlovákia több évtizedes érvelésének, hogy a dekrétumok már elavult részei a szlovák jogrendnek, a valóságban a szlovák hatóságok sok esetben visszamenőleges hatállyal hajtanak végre vagyon- és földelkobozást kártalanítás nélkül a dekrétumokra hivatkozva.

Az EP számos alkalommal foglalkozott a dekrétumok hatásaival az uniós polgárok kérvényei és beadványai alapján, de kiváltképpen a kisebbségek képviselői tűzik napirendre. Az EP Jogi Bizottsága 2014-ben megfogalmazott véleménye szerint a rendeletekből fakadó jogi helyzet továbbra is bírósági és közigazgatási eljárások tárgyát képezi, ezért indokolt a rendeletek és a kapcsolódó jogszabályok befolyásának további jogi vizsgálata a szlovák jogrendszer keretein belül. Az EP Petíciós Bizottsága 2021. január 26-i ülésén foglalkozott a dekrétumokkal, a képviselők többnyire együttérzésüket és támogatásukat fejezték ki a kérdés európai szintű előmozdítása mellett, viszont az EP Állampolgári Jogi Bizottsága nem volt hajlandó véleményezni a kérdést.

Legyen a német követendő példa

Vizi Balázs, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tanszékvezető docense előadásában a nemzetközi jog megközelítéséből világított rá a lehetséges megoldásokra. „A kényszermunka és a rabszolgaság tilalma már az első világháború után, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) megalakulásakor napirendre került a nemzetközi jogban. Az 1930-ban megkötött, a kényszermunka tilalmáról szóló egyezményt azonban úgy értelmezték, hogy az a gyarmatokon tiltja a kényszermunka alkalmazását, az aláíró felek között nem merült fel, hogy Európában is előfordulhat ilyen gyakorlat. Csak a második világháború idején a náci Németországban és a németek által megszállt területeken

Negyvenes évekbeli csoportkép deportált felvidéki magyarokkal

kiterjedten alkalmazott deportálás és kényszermunkatáborok tapasztalata erősítette meg a nemzetközi közösség elkötelezettségét 1945 után, hogy politikai okokból kényszermunkára senkit se lehessen kötelezni. Az 1950-ben elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye általános érvénnyel tiltja a kényszermunka alkalmazását. Az 1950-es években a Szovjetunióban a politikai foglyokra tömegesen kiszabott kényszermunka-büntetéseket pedig az ILO egy külön szakértői bizottsága igyekezett ki-

→ **A politikai elit belátásán múlik, hogy akár Csehszlovákia, akár Szlovákia az áldozatok személyes sérelmeiért a mai emberi jogi felfogásuk és nemzetközileg is vállalt értékrendjük alapján erkölcsi és anyagi felelősséget vállaljanak.**

vizsgálni. Csehszlovákia azonban a második világháború előtt nem csatlakozott az 1930-as ILO-egyezményhez, az 1946-1949 közötti időszakban a magyarokat és németeket érintő jogfosztó rendelkezések nem ütköztek konkrét nemzetközi jogi kötelezettségbe. A kommunizmus bukása után ratifikált emberi jogi szerződések azonban hiába tartalmazzák a kényszermunka tilalmát is, visszaható hatállyal nem alkalmazhatóak.

A csehszlovák hatóságok által kényszermunkára elhurcoltak és leszármazottai számára azonban Németország gyakorlata jó példa lehet. A mai Németország, mint a Harmadik Birodalom jogutód állama, elismerte történelmi és erkölcsi felelősségét a náci időkben hadiüzemekben, magánvállalatoknál kényszermunkára hurcolt személyekkel szemben, és a Bundestag 2000-ben törvényt fogadott el egy külön alap létrehozásáról, amely az ilyen kényszermunkára ítélt személyek kártérítésére. A politikai elit belátásán és döntésén múlik, hogy akár Csehszlovákia, akár Szlovákia Csehszlovákia utódállamaiként az áldozatok személyes sérelmeiért a mai emberi jogi felfogásuk és nemzetközileg is vál-

lalt értékrendjük alapján erkölcsi és anyagi felelősséget vállaljanak, mint az alapvető emberi jogokat tiszteletben tartó EU-tagállamok. Németország példája mutatja, hogy ez nem lehetetlen” – fogalmazott előadásában a budapesti egyetem tanára.

Negyvennégyezer magyart deportáltak

Krivánsky Miklós, a DÁLESZ elnöke röviden ismertette a kényszermunka történelmi előzményeit. A 1945/88-as közhasznú munkakötelezettségről szóló törvény alkalmazásával és karhatalom bevetésével 11746 családot, azaz 44129 személyt deportált zömében mezőgazdasági munkára Csehszlovákia. A korabeli visszaemlékezések szerint rendszeres embervásár keretében kerültek szétosztásra az elhurcolt családok, ami teljességében ellentmondott a törvény szabta feltételeknek. Az állami szervek többrendbeli törvénysértést követtek el a magyarokkal szemben karhatalmi erőszak alkalmazás terén, a törvény előírásának megtagadásával, a munka bérezése, a törvényszabta lakhatási és ellátási előírások, a gyermekmunka alkalmazása, a munkában eltöltött időnek a nyugdíjalaphoz történő beszámításának elutasítása, valamint a kényszermunka okozta egészségkárosodás kárpótlása terén. Az elnök sajnálattal állapította meg, hogy az elmúlt két évtized alatt a kárpótlás ügye semmiféle támogatást sem kapott a felvidéki magyar politikai pártoktól, politikusoktól. Nemzetközi szinten mintegy negyven EP-képviselő sürgette a szlovák és cseh kormányt, hogy rendezzék a deportáltak jogos igényeit.

Szlovák magyarázkodás

A meghallgatáson résztvevő Miroslav Radačovský szlovák EP-képviselő helytelenítette a kényszermunkát, azonban úgy vélte, a kárpótlást a nyugati hatalmaknak kéne rendezniük. Nehezményezte, hogy a meghívón egy marhavagon jeleníti meg a deportálás tényét. A szlovák képviselő e szavakkal hátrította el országát felelősségét: „Szlovákia 1946–1947-ben államként nem

létezett. Csehszlovákia egységes állam volt, amelyet Prágából irányítottak. A magyar barátok, de a németek kiutasításáról szóló döntés Potsdamban született 1945 júliusában, amelyen sem Csehszlovákia, sem Szlovákia képviselői nem voltak jelen. A potsdami találkozón Sztálin, a Szovjetunió képviselője, Truman, az USA elnöke és Churchill, Nagy-Britannia képviselője volt jelen. Elismerem, az ilyen deportálások nem voltak helyesek, de meg kell állapítani, hogy 1948-ban a Csehszlovák Kommunista Párt került hatalomra Csehszlovákiában, és az akkori Szovjetunió javaslatára a deportálásokat megszüntették. Az ott élő magyarok minden állampolgári jogát visszaadták, többségük visszakértül falvaiba, majd a lakosságot önkéntes alapon kicserélték a szlovákiai magyarok és a magyarországi szlovákok között. A Szlovák Köztársaságot képviselő európai parlamenti képviselőként, valamint Szlovákia állampolgárként, de Magyarország és a Szlovákiában élő magyarok barátjaként nagyon sajnálom, hogy a marhavagon ábrázolással azt a benyomást keltik, hogy a szlovákok kényszermunkára deportálták magyar barátainkat. A magyarok és a szlovákok között most nagyon jó, baráti kapcsolat van, sőt a Visegrádi 4-ben is együtt vagyunk.”

A kialakult eszmecsereben Vizi Balázs professzor felhívta a szlovák képviselő figyelmét arra, hogy más ügyekben a szlovák parlament öt kárpótlási törvényt szavazott meg. Jordi Solé képviselő szerint az EP-képviselők kiállását is figyelembe kéne vennie a szlovák törvényhozásnak. Krivánsky Miklós arra emlékeztetett, hogy a szlovák parlament még 1991-ben megkövette a kitoloncolt németeket, bocsánatot kért a zsidóságtól, a magyaroktól viszont nem. A csehországi kényszermunka áldozatainak száma napról napra csökken. Legfőbb sérelmük, hogy erkölcsi kárpótlásban sem részesültek, amely a lelki béke és megnyugvás szempontjából fontosabb számukra az anyagi kárpótlásnál. Ezt az adósságát a szlovák és cseh államnak kötelessége rendeznie.